

УДК 338.431.8

К. А. Андрищенко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри економіки підприємства,
ДВНЗ "Київський університет управління та підприємництва"

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ СУБ'ЄКТАМИ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ ВИРОБНИЧОГО ІНФРАСТРУКТУРНОГО КОМПЛЕКСУ

К. Andriushchenko,
candidate of economic sciences, associate professor, associate professor of department of economy of enterprise,
State higher educational establishment is the "Kyiv university of management and enterprise"

FORMATION OF ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM OF INTERACTION BETWEEN ACTORS OF DIFFERENT FORMS OF OWNERSHIP OF INDUSTRIAL INFRASTRUCTURE COMPLEX

Визначено організаційно-економічний механізм взаємодії між суб'єктами різних форм власності виробничого інфраструктурного комплексу, що забезпечить стійкий розвиток національної економіки. Обґрунтована необхідність створення інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу із необхідністю застосування в державному управлінні принципів, запозичених з бізнесу. Розроблено сценарій створення інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу.

To organizational and economic mechanism of interaction between actors of different forms of ownership of the production complex infrastructure that will ensure the sustainable development of the national economy. The necessity of creating innovative use of industrial infrastructure with the need to use complex in governance principles borrowed from the business. A scenario of creating innovative manufacturing infrastructure sector.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, виробничий інфраструктурний комплекс, інноваційний виробничий інфраструктурний комплекс, трансформаційні відносини власності, інституційний розвиток економіки.

Key words: organizational and economic mechanism, industrial infrastructure complex, innovative industrial infrastructure complex transformation property relations, institutional development of the economy.

ВСТУП

Сучасна ринкова економіка України, що склалася на даному етапі, має недостатньо ефективний механізм взаємодії між суб'єктами різних форм власності на різних рівнях. Стабільність розвитку виробничого інфраструктурного комплексу передбачає надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, здатність до розвитку і прогресу національної економіки

Наявність значної кількості загроз економічній безпеці потребує розробки основних напрямів їх усунення, головним з яких є розробка механізму,

що забезпечив би стійкий механізм взаємодії між суб'єктами різних форм власності виробничого інфраструктурного комплексу. Особливість формування організаційно-економічного механізму взаємодії між суб'єктами різних форм власності виробничого інфраструктурного комплексу полягає в тому, що захист підприємства забезпечується за усіма напрямками та сферами діяльності. Вона повинна гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища та кон'юнктури ринку, що можливо реалізувати за допомогою організаційно-економічного механізму, який повинен сприяти мінімізації упущеної вигоди шляхом реалізації за його допомогою рішень, які сприяють якнай-

повнішої реалізації можливостей внутрішнього середовища.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Останніми роками з'явилося багато публікацій, присвячених різним економічним механізмам. До них відносяться: механізм адаптації підприємств до ринкових умов [1], механізм функціонування ринку і чинники суспільного прогресу, механізм функціонування приватних, колективних й унітарних підприємств, новий механізм господарювання [2], механізм соціального захисту та ін.

Ю. Лисенко та П. Єгоров [3] дали таке визначення організаційно-економічному механізму: "це система формування цілей і стимулів, що дозволяють перетворити в процесі трудової діяльності рух (динаміку) матеріальних і духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва і його кінцевих результатів, направлених на задоволення платоспроможного попиту споживачів". Також вони визначили відмінні риси організаційно-економічного механізму і вимоги, що висуваються до них.

Особливої уваги потребує робота А. Бабицького, в якій розглядається вплив організаційно-економічного механізму на виробничий інфраструктурний комплекс як госпрозрахункову систему, що базується на відносній прибутковості матеріальної та грошової оплати праці з метою досягнення досить високої соціально-структурної корисності виробництва загалом [4]. Автором запропонована модель принципово нового ринкового механізму для великомасштабного виробництва, що ґрунтується на соціально-структурній корисності виробництва, на відносній прибутковості його підрозділів і збалансованості грошово-матеріальної оплати праці по окремим територіям і по країні в цілому.

Разом з тим, загальновідомі підходи щодо визначення механізму не розглядають системно-економічні умови, які дозволяють збалансувати інтереси суб'єктів, що взаємодіють, і завдяки цьому підвищити рівень національної економіки.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою статті є дослідження організаційно-економічного механізму взаємодії між суб'єктами різних форм власності виробничого інфраструктурного комплексу що забезпечить стійкий розвиток національної економіки.

РЕЗУЛЬТАТИ

З усіх течій сучасної економічної думки саме інституційна теорія, на нашу думку, найбільш підходить до розуміння рушійних сил і закономірностей економічного розвитку як територій, так і господарюючих суб'єктів в умовах трансформації відносин власності.

Інституційний розвиток економіки відбувається під впливом взаємодії між інститутами та організаціями (інститути визначають "правила гри"; організації — "гравці") [5]. Нові інститути з'являються тоді, коли з'являються нові можливості отримання прибутку, який не може бути отриманий у вже існуючому інституційному середовищі (системі).

Формування інституційного середовища — системи права, моралі, етики та відповідних їм несуперечливих формальних і неформальних інститутів, які забезпечують розвиток національної економіки — завдання, вирішення якого сприяє сталому розвитку економіки і суспільства в цілому.

Інститути, як такі, за своєю природою неоднорідні. Існують інститути системоутворюючі, які визначають тип економічного порядку, і інститути, що складають ту чи іншу систему. Відповідно, надалі ми можемо говорити про інститути першого (системоутворюючі) і другого (що складають систему) порядків. Виходячи з передумови, що інституційне середовище не є простим набором відповідних інститутів, ми можемо вважати його особливо складним інститутом (матрицею розвитку) вищого порядку. Воно визначає основний напрям розвитку системи, а також ті орієнтири, на основі яких відбувається формування і відбір найбільш ефективних економічних і соціальних інститутів.

Інституційне середовище створює умови і орієнтири відбору ефективних елементів інституційної структури з альтернативних форм економічної координації.

На питання, чому одні країни багаті, а інші бідні можна відповісти словами Д. Нортона, який писав, що "інститути створюють базові структури, за допомогою яких люди протягом всієї історії домоглися порядку і таким чином знизили ступінь своєї невпевненості [6]. Використовуючи техніку, вони визначають вартість операцій та перетворень і, отже, рентабельність і обґрунтованість економічної активності".

Інституційні передумови мають вирішальний вплив на те, які саме організації виникають, і на те, як вони розвиваються. Але в свою чергу і організації впливають на процес трансформаційних змін інституційних рамок.

Тому автор вважає, що створення базових інституційних засад розвитку національної економіки, до яких ми відносимо формування умов інноваційного розвитку виробничого інфраструктурного комплексу за допомогою реалізації стратегії економічної взаємодії (СЕВ), є надійною гарантією забезпечення ефективного розвитку національної економіки і, як наслідок, підвищення рівня добробуту населення.

Одним з найважливіших завдань, поставлених Президентом України В.Ф. Януковичем, є забезпечення стійкого процесу розвитку та стабільного економічного зростання національної економіки з використанням інноваційних методів та інституційних підходів [7].

Головна роль інноваційних інституцій у суспільстві полягає у зменшенні невизначеності шляхом встановлення стійкості структури взаємодії між людьми. До таких інститутів автор відносить інноваційний виробничий інфраструктурний комплекс.

Ефективність роботи державних органів управління завжди була предметом стурбованості населення. Одну з ключових ролей у справі підвищення ефективності державного управління розвитком виробничого інфраструктурного комплексу має відіграти запозичення форм і методів управління з бізнесу. Однією з таких форм стане широке впровадження практики створення інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу.

Інноваційний виробничий інфраструктурний комплекс є особливою формою організацій, що створюються в інтересах населення. Інноваційні виробничі інфраструктурні комплекси — це самостійні юридичні особи, створені безпосередньо рішеннями представницької влади.

Обґрунтування необхідності використання цієї форми організації роботи виконавчої гілки влади пов'язано із необхідністю застосування в державному управлінні принципів, запозичених з бізнесу.

Одним з підходів, що дозволяє підвищувати частку конкурентоспроможних товарів і послуг за рахунок впровадження інноваційних методів в організацію виробництва є — корпоративний підхід. Даний підхід ґрунтується на обліку позитивних синергетичних ефектів агломерації, тобто близькості споживача і виробника, мережевих ефектах, а також дифузії знань і умінь за рахунок міграції персоналу і виділення бізнесу. При цьому, відсутні кордони між секторами і видами діяльності, і всі вони розглядаються у взаємозв'язку.

Автор вважає, що створення інноваційної виробничого інфраструктурного комплексу, що об'єднує підприємства перспективних галузей з використанням корпоративного підходу, дозволить учасникам досягти наступних основних цілей:

- задовольнити вимоги ринку, що потребує регулярних поставок товарів і послуг, які відповідають найсучаснішим вимогам якості;

- отримати ефект від масштабу закупівель матеріалів;

- забезпечити навчання персоналу, дослідження ринку, а також логістичні, лізингові, технологічні та ін. дослідження;

- охоплювати нові ринки збуту продукції на основі активної маркетингової діяльності та політики інновацій;

- досягти стійких контактів між фінансовими і кредитними установами на основі сформованого іміджу інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу.

Необхідно відзначити, що вибір галузей, здійснюється частково на підставі міжнародного

досвіду, враховуючи необхідність зміцнення конкурентних переваг, а також прискорення процесів впровадження інновацій та підвищення рівня соціального добробуту населення, особливо в населених пунктах, віддалених від центру. При цьому необхідно враховувати також і особливості географічного положення, сприятливі для створення інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу [8].

Автором розроблено сценарій створення інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу:

Перша стадія включає в себе набір ініціатив, які повинні допомогти учасникам: виявити "критичну масу" малих і середніх підприємств, що зазнають подібних проблем в бізнесі; досягти розуміння ними переваг діяльності в рамках однієї юридичної особи; сформувати групу прихильників об'єднання ділових зусиль.

У спрощеному вигляді процес взаємного вивчення передбачає початок взаємодії з представниками місцевого бізнесу на основі пробних проектів з низьким рівнем ризиків. У міру ж підвищення рівня взаємної довіри один до одного в учасників майбутньої інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу починається поступовий перехід до більш ризикових проектів.

У цей період ініціатор проводить публічні масштабні зустрічі всіх зацікавлених осіб, на яких представляються переваги інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу. У підсумку цих акцій підприємці можуть виявити бажання об'єднатися навколо цієї ідеї, актуальність якої усвідомлює кожен з них. Очевидно, що окрім усвідомлення мети й бажання взаємодіяти, обмежень кількості учасників немає, хоча близькість розташування фірм і кінцеве число учасників сприяють зниженню витрат при його організації.

Друга стадія. Як тільки група зацікавлених осіб, готових до спільної діяльності, створена, необхідно приступити до розробки стратегії формування виробничого інфраструктурного комплексу, яка передбачає, перш за все: аналіз загальних проблем і можливостей, формування єдиного робочого плану і структури зв'язків підприємств і організацій, які до неї входять.

На цій стадії потрібно ретельно проаналізувати проблеми всіх учасників групи і виявити причини їх виникнення, бо підприємці самостійно не завжди приділяють такому аналізу достатньої уваги, займаючись поточними питаннями бізнесу. При підготовці плану особливо важливо досягти взаєморозуміння щодо завдань спільної діяльності, які повинні мати як якісні, так і кількісні показники, бути досить простими, зрозумілими і відповідати встановленим цілям групи. Одночасно ініціативна група визначає юридичний статус і формує внутрішні організаційні принципи.

Третя стадія. На стадії пілотного проекту в реальних умовах відпрацьовується технологія взаємодії всередині утвореної інноваційного ви-

робничого інфраструктурного комплексу. Такими проектами можуть бути спільна організація логістичних ланцюжків, інформаційної бази даних, виставок/ярмарок, використання лізингу, спільна закупівля сировини та підготовка загального каталогу продукції тощо. Пілотні проекти покликані, з одного боку, показати його ефективність в короткостроковому періоді і з іншого — надихнути учасників створеної інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу на довгострокову співпрацю.

Четверта стадія. Успішна реалізація пробних проектів відкриває шлях до наступного етапу, до розробки проектів стратегічного характеру, що дозволяють досягти необхідного рівня спеціалізації і поділу праці в інноваційній виробничій інфраструктурі комплексу. На цій стадії вірогідні також об'єднання ресурсів, створення нових підприємств, впровадження оригінальних технологій та підготовка спільного для інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу бренду.

П'ята стадія. На заключній стадії, інноваційний виробничий інфраструктурний комплекс виходить на необхідний рівень самостійності і незалежності, коли підтримка її з боку стає неактуальною. Слід особливо відзначити, що при формуванні інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу синергетичний ефект досягається серед іншого за рахунок ліквідації внутрішньої конкуренції.

Як показав вітчизняний досвід розвитку виробничого інфраструктурного комплексу національної економіки є відставання галузей виробничої інфраструктури у порівнянні зі світовим рівнем [9]. У той же час для національна економіка може активізувати використання факторів, найбільш важливих в сучасних умовах, які забезпечують прискорений розвиток країни (інфраструктурні та інформаційні фактори конкурентоспроможності).

З огляду на те, що переваги на основі факторів (природних ресурсів, сприятливих господарських умов, дешевої робочої сили) сприяють конкуренції на основі ціни, переваги на основі дешевизни факторів відносно, нестійкі. Найважливіша перешкода знаходиться в орієнтації мислення підприємців та політиків на відносні переваги. Створення переваг на основі інвестицій (капіталовкладень в техніку, технологію, виробничого інфраструктурного комплексу для досягнення ефекту масштабу) вимагає істотної підтримки з боку держави: виділення перспективних галузей, залучення та захист інвесторів, обмеження влади великих корпорацій, розвиток конкуренції. Інновації можуть підвищувати інвестиційні можливості (сприяючи підвищенню вартості цінних паперів). Інвестування вимагає суспільної згоди про пріоритетність інвестування перед поточним споживанням, а також довіри уряду. Залучити приватних інвесторів та населення до інвестування при недовірі до владних структур і низькому рівні життя основного населення малоімовірно.

У разі, коли джерелом конкурентоспроможності є виробничий інфраструктурний комплекс — це не тільки сума конкурентоспроможних господарюючих суб'єктів і створюваних продуктів, але і отримання системного позитивного ефекту від взаємодії учасників господарювання. Синергетичний ефект конкурентоспроможності системи створюється при вирішенні проблем, які не можуть бути дозволені всередині господарюючих суб'єктів або куплені ними на ринку: будівництво доріг, система підготовки кадрів, наука. Інвестиції у виробничий інфраструктурний комплекс — засіб розвитку конкурентоспроможності господарюючих суб'єктів.

Автор вважає, що розвиток виробничого інфраструктурного комплексу на основі стратегії економічної взаємодії закладає основу інноваційної стадії. Щоб виявити назріваючі інновації, необхідний доступ до всілякої інформації, знань, нових товарів, нових ринків і т.д. Інфраструктура (транспорт, Інтернет, мобільний зв'язок) дозволяє забезпечити доступ до інновацій і створює умови для виникнення ідей і нових організаційних можливостей.

Тому автор вважає за доцільне інформаційну стадію конкуренції формувати на понятті С-областей, введеному вченим А. Андерсоном. У С-областях можна виділити чотири детермінанти розвитку в умовах глобальної конкуренції: компетенція, культура, комунікації, творчий потенціал, що має на увазі становлення нової національної економіки.

С-фактори характеризують елементи інфраструктури та компетенції як найважливіший ресурс інформаційного суспільства, стають значимими способи управління, нарощування та передачі знань і налагодження системи взаємодії, при якій знання передаються і використовуються найбільш ефективно.

ВИСНОВКИ

Автором визначено основні мотиви при прийнятті рішень про утворення інноваційної виробничого інфраструктурного комплексу:

- підвищення ефективності роботи виконавчої гілки влади;
- відділення виконання економічних функцій від політичного процесу;
- формування ефективною системи забезпечення результативного функціонування національної економіки;
- створення незалежних каналів субсидування соціально значущих програм з використанням ринкових методів;
- виділення фінансових потоків за межі бюджету.

Автором визначено, що формування організаційно-економічного механізму взаємодії між суб'єктами різних форм власності виробничого інфраструктурного комплексу включає в себе:

1. Концепція удосконалення управління розвитком виробничого інфраструктурного комплексу базується на накопиченому знанні, а також ролі історичного шляху її розвитку в забезпеченні життєздатності та конкурентоспроможності. В основі прийнятих рішень про створення інноваційного виробничого інфраструктурного комплексу лежить ідея, що регульований приватний бізнес завжди ефективніший і економічніший, ніж будь-яка, навіть сама організована державна бюрократія.

2. Взаємодія господарюючих суб'єктів виробничої сфери з виробничого інфраструктурного комплексу представляє собою процес руху, загальний зв'язок в національній економіці, який сприяє процесу зміни інфраструктури і виникненню таких ефектів як мультиплікаційний, синергетичний, які проявляються у розвитку виробництва та виробничої інфраструктури.

3. Існуючі підходи забезпечують сприйнятливність виробничого інфраструктурного комплексу та національної економіки в цілому до нововведень:

— національні системи новацій — це національні відмінності в інституційних та організаційних структурах, що підтримують технологічні зміни;

— національні системи підприємництва — комплексність інституційної системи, відкритість зовнішнім ідеям, вивчення зарубіжних технологій, мобільність населення, участь у торгових виставках, знання іноземних мов, прямі закупки технологій;

— моделі технологічних систем;

— моделі інноваційних співтовариств — роль технології в забезпеченні національної конкурентоспроможності: взаємодія інститутів, зв'язків постачальників-споживачів та інших агентів викликає критичну масу знань. "Коеволюція технології та організації" відбувається за нової технології через сигнали від споживачів, пов'язані суб'єкти господарювання, уряду і "спільні організації".

4. Державно-приватне партнерство стосується в основному інфраструктурних об'єктів — будівництво доріг, інженерних комунікацій, систем утилізації відходів, надання інформаційних, комунальних і медичних послуг, зведення будівель і спортивних споруд, науково-технічна та інноваційна сфера. Таке обмеження обумовлено тим, що інфраструктурні послуги серед усіх функцій держави є найбільш наближеними до ринкових.

Література:

1. Ильин А.И. Управление предприятием / Под общ. ред. М.И. Плотницкого, А.С. Головачева. — Мн.: Высш. шк., — 1997. — 275 с.

2. Бескид Й.М. Питання створення нового механізму господарювання в системі вищої школи / Фінанси України. — № 1. — 1997. — С. 27—31.

3. Лысенко Ю., Егоров П. Организационно-экономический механизм управления предприя-

ем // Экономика Украины. — № 1. — 1997. — С. 86—87.

4. Косінський Р.А. Організаційно-економічний механізм управління капіталом підприємства: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Р.А. Косінський; Харк. нац. екон. ун-т. — Х., 2005. — 20 с.

5. Бакланов А.О. Определение фактов, влияющих на результаты инновационной деятельности в промышленно развитых странах // Вестник ИНЖЭКОНА. — 2006. — Вып. 2 (11). — С. 24—35.

6. Інноваційні ресурси господарського розвитку: монографія / За ред. В.П. Мельника. — К.: Об'єднаний інститут економіки НАНУ. — 2005. — 363 с.

7. Іткін О. Ф. Економічні механізми інноваційної та інвестиційної діяльності при реставрації магістральних газопроводів України: монографія. 2-ге вид. доп. — К.: Науковий світ, 2006. — 311 с.

8. Онишко С.В., Егоров С.О., Черненко Ю.М. та ін. Інноваційна модель економіки: правові та методологічні засади проведення експертизи // Стратегічні пріоритети. — № 1 (6). — 2008. — С. 95—99.

References:

1. Yl'yn, A.Y. (1997), Upravlenye predpriyatyyem [Enterprise management], Vysshaya shkola, Mynsk, Belarus.

2. Beskyd, J.M. (1997), "The issue of a new mechanism of management in the system of higher school", Finansy Ukrainy, vol. 1 pp. 27—31.

3. Lysenko, Yu. and Ehorov, P. (1997), "Organizational-economic mechanism of enterprise management", Ekonomyka Ukrainy, vol. 1, pp. 86—87.

4. Kosins'kyj, R.A. (2005), "Organizational-economic mechanism of management capital of the enterprise", Ph.D. Thesis, Global economy, Ekonomika, orhanizatsiia i upravlinnia pidpriemstvamy, Khark. nats. ekon. un-t, Khar'kov, Ukraine.

5. Baklanov, A.O. (2006), "Determination of facts that affecting on the results of innovation in the industrialized countries", Vestnyk YNZhEKONA, vol. 2(11), pp. 24—35.

6. Mel'nyk, V. P. (2005), Innovatsijni resursy hospodars'koho rozvyt ku: Monohrafiia [Innovatsijni resources gospodarskogo rozvit ku: Monografiya], Ob'iednanyj instytut ekonomiky NANU, Kyiv, Ukraine.

7. Itkin, O. F. (2006), "Ekonomichni mekhanizmy innovatsijnoi ta investytsijnoi diial'nosti pry restavratsii mahistral'nykh hazoprovodiv Ukrainy: Monohrafiia" [Economic mechanisms of innovation and investment activities in the restoration of main gas pipelines Ukraine], 2nd ed., Naukovyj svit, Kyiv, Ukraine.

8. Onyshko, S. V. Yehorov, S. O. and Chernenko, Yu. M. (2008), "Innovative model of economy: legal and methodological framework for the examination", Stratehichni priorytety, vol.1 (6), pp. 95—99.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2014 р.